

NIEUWSBRIEF 124

Een uitgave van de Stichting Drukwerk in de Marge, ISSN 1382-1962, april 2008

Van het bestuur

Inventarisatie

De meest recente inventarisatie van wat er onder onze drukkende leden aan persen en lettermateriaal voorhanden is, dateert alweer van vijf jaar geleden. De resultaten van die inventarisatie zijn te raadplegen in *Tot de laatste bout*. Vanuit het ledenbestand van *Drukwerk in de Marge* bereiken ons regelmatig verzoeken voor actualisering van die lijsten. Het bestuur acht het dan ook, als aangekondigd op de laatste Algemene Ledenvergadering in de Pieterskerk, hoogste tijd voor aanvulling en aanpassing van de gegevens.

Binnen twee weken na de ontvangst van deze nieuwsbrief ontvangen contribuanten die deelnamen aan de vorige inventarisatie, of van wie bij ons bekend is dat ze actief drukken en uitgeven, een overzicht van de op dit moment vastgelegde gegevens. Het verzoek is de gegevens te controleren, aan te vullen en anderszins up to date te brengen, en ze te retourneren. Het bestuur dankt een ieder bij voorbaat zeer voor zijn/haar inspanning ter voldoening aan dit verzoek.

Bent u een actieve drukker of uitgever en ontvangt u de komende twee weken geen post? Dan bent u waarschijnlijk niet als zodanig bij ons bekend. De vragenlijst is ook te vinden op internet, in de vorm van een PDF-bestand. Ga naar: www.drukwerkindemarge.com/inventarisatie/

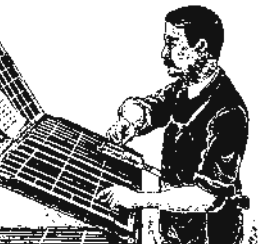
Voor contribuanten zonder internetaansluiting: we sturen u de vragenlijst graag toe. Een briefje naar de secretaris of een telefoontje naar (020) 6388856 volstaat.

Bij het omslag

Samen met Alex Barbaix zou ik het omslag voor deze nieuwsbrief maken. Het eerste idee wat ik had (december 2007) was te tijdrovend – dus ging ik een 8 maken, omdat het inmiddels januari 2008 geworden was.

Lange regels laten zich gemakkelijk zetten en zijn ze toch te kort – er is altijd wel een woordje bij te bedenken. Inkorten kan ook altijd.

Een acht is hoofdzakelijk opgebouwd uit een klein cirkel en een iets grotere. ik gebruikte daarvoor de deksel van de pindakaaspot en een iets kleinere van een papierkoker – laag en van hard plastic. De losse letters van handgezette copy gedragen zich net



als kleine kinderen: als je ze niet weet vast te houden tussen interlinie, formaat- en zetwit: ze lopen door elkaar alle kanten op – vallen over elkaar; een grote chaos. De juffrouw in de klas houdt de kinderen in het gareel; de zetter doet dat met de letters. Met plakband langs de zijkant zijn ze vast te houden, waarbij 2 mogelijkheden bestaan. Je plakt ze bij de voetjes opzij aan mekaar of wel bij de hoofdjes aan de kopzijde, dus aan de andere kant waarna de zetregel makkelijk tot een 8 valt te vormen. Plak je beide zijkanten, dan staan ze stram als een rechte regel in het gelid. Het ontbrekende wit rondom de vorm laat zich met wat gepruts wel tot een hanteerbare zetvorm opbouwen.

Deze uitvoerige omschrijving doe ik om duidelijk te maken dat ik het niet aan de computer over wens te laten het van het handzetten over te nemen.

Alex heeft uiteindelijk de hele vorm op een Asbern proefpers in omstreeks 2 dagen tijds (iris-)gedrukt, eind februari.

Frans de Jong

Frans de Jong inmiddels 87 jaar oud, wou graag nogmaals een nieuwsbriefomslag maken (het vorige dateert van juni 2003).

Als inspiratie had hij de uitgave 'Autobiografie' uit zijn archief opgediept, een prachtig boekje met alleen hoogstandjes.

Toegespitst op het omslag die hij op de Heidelbergautomaat wou laten drukken kwam toch het probleem van opgevuld zetsel dat horizontaal op een proefpers ligt zo vast te krijgen dat het verticaal in de degel kan worden gezet, en dat na honder-

den drukken niet het zetsel helemaal uit elkaar dondert, op de grond en/of in de pers, levensgevaarlijk. Het leek er dus op dat alles toch op een proefpers zou moeten gebeuren. Frans beperkte zich daarom, wellicht ten koste van een nog mooiere prent, tot een irisdruk, om met één drukgang meer kleur te verwerven en een zwartdruk die wel op de HDA kon uitgevoerd worden.

Het was een fijne samenwerking met een mooi resultaat, ietwat minder Frans maar des te meer Belgisch.

Alex Barbaix



Typodag



Op 23 mei wordt de eerste Typodag gehouden: een symposium met 's morgens lezingen en 's middags een aantal workshops met bekende ontwerpers. De dag wordt afgesloten met een publiekslezing en men kan napraten bij een borrel in het museumcafé.

De Typodag is een van de activiteiten in het kader van Amsterdam Wereldboekenstad en wordt georganiseerd door de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam in samenwerking met het tijdschrift Items, Stichting Drukwerk in de Marge en de Leerstoelgroep Boekwetenschap van de Universiteit van Amsterdam.

Het programma ziet er in grote lijnen als volgt uit. De definitieve sprekers worden zo snel mogelijk bekend gemaakt.

10.00–12.30 Ochtendprogramma

Een inleiding en drie lezingen over het thema 'Vrijheid voor de grafisch ontwerper'.

13.00–14.00 Lunch

14.00–15.30 Middagprogramma

Drie parallele workshops, met telkens twee grafisch ontwerpers.

16.30–17.30 Lezing door Stefan Sagmeister

Aula UvA, Spui 411 (bij het Spui)

17.45–19.00 Borrel

Locatie: Museumcafé Bijzondere Collecties

Voor de deelnemers wordt ter plaatse een prent in boekdruk uitgevoerd.

Kosten

Typodag inclusief de lezing van Stefan Sagmeister € 45 (studenten academies en UvA en contribuanten Drukwerk in de Marge € 25). Aanmelden noodzakelijk vanwege beperkte capaciteit.

Alleen de lezing van Stefan Sagmeister € 10 (studenten academies en UvA € 5).

Betaling contant, aan de zaal.

Aanmelden

Aanmelden voor het symposium met vermelding van naam, adres en telefoonnummer kan per e-mail: redactie@drukwerkindemarge.com, of telefonisch: 020 6388856.

Leiden, stad van boeken

Handschrift en druk in Leiden 1260–2000

Wie had dat ooit kunnen denken: een prestigieus, omvangrijk en prachtig geïllustreerd boekwerk over 750 jaar schrijven en drukken in Leiden, waarvan de inleidende achttien pagina's vorm zijn gegeven en in boekdruk vervaardigd door Leidse margedrukkers in samenwerking met drukkerij Mostert en van Onderen! Roel van Dijk (Presse d'Escargot) en Sylvia Zwaaneveldt (De Baaierd) waren verantwoordelijk voor de klassieke vormgeving in de Bembo en Garamond, Jan Keijser (Avalonpers) zorgde voor het zetsel, vervaardigd bij de Stichting Lettergieten in Westzaan, waar Ruud Bennis achter het toetsenbord van de Monotype zat en Harry Saveur de letters en de ornamenten goot. De tekst werd in drie kleuren gedrukt op een Glöckner Mercedes cilinderpers uit 1956. En niet om het een of ander, maar die eerste achttien pagina's spatten er werkelijk uit.

De rest van het boek is overigens ook zeer de moeite waard. De tekst bestaat uit drie delen. Het eerste deel, door André Bouwman (conservator westerse handschriften UB Leiden) en Ed van der Vlist (conservator handschriften KB Den Haag) behandelt de periode vanaf het eerste begin tot aan het beleg van 1574. Het Leidse boek in de 17de en 18de eeuw en hetzelfde in de 19de en 20ste eeuw wordt uit de doeken gedaan door respectievelijk Paul Hoftijzer en Berry Dongelmans, beiden docenten boekgeschiedenis aan de Leidse universiteit. Het boek is overvloedig en prachtig geïllustreerd en als de teksten met uitgebreid notenapparaat en index niet anders zouden bewijzen, kon men denken met een klassiek *coffee-table book* te maken te hebben.

Het boek begeleidt de tentoonstelling *Stad van boeken. Zeven eeuwen Leiden*, die tot 1 juni te zien is in stedelijk museum De Lakenhal (zie ook elders in deze nieuwsbrief).

Bubb Kuyper

A. Bouwman, B. Dongelmans e.a., *Stad van boeken, handschriften en druk in Leiden 1260–2000*. Leiden, Primavera Pers en uitgeverij Ginkgo, 2008, XVIII, 471 p., karton met stofslag en drie leeslinten, 4to, ISBN 978 90 5997 054 0, € 39,50.

Verslag jaarvergadering 18 november 2007

Na de opening van de vergadering door voorzitter Bubb Kuyper werd Jan Keijser toegezongen voor zijn verjaardag.

Penningmeester Frans den Breejen meldt dat er een gezonde financiële situatie is.

Sander Pinkse deelt mee dat de typodag die al langer op de rol staat doorgaat. Het is de bedoeling dat de dag in mei zal plaatsvinden. Ze wordt georganiseerd door Bijzondere collecties van de Universiteit Amsterdam, het tijdschrift Items en de Stichting Drukwerk in de Marge. Het wordt een ééndaags congres met plaats voor ca. 80 personen. Het is de bedoeling dat de dag wordt afgesloten met een lezing voor een groter publiek door een belangrijke grafisch ontwerper.

Alex Barbaix doet kort verslag van de planning van de omslagen voor de nieuwsbrieven: nr. 124 wordt verzorgd door Frans de Jong, nr. 127 zal door Peter Duijff worden gedrukt, maar wie geeft zich op voor nummer 125 of 126? Collega-drukker Ampersand meldt zich spontaan.

Alex vraagt om toch vooral artikelen in te sturen en melding te maken van nieuwe uitgaven, en niet alleen materiaal voor de website te sturen.

De voorzitter kondigt aan dat er wordt gewerkt aan nieuw leven voor het Vademecum. Vorig jaar was het al ter sprake gekomen. Helaas is het er in 2007 niet van gekomen, maar in 2008 gaat het toch echt gebeuren.

Bubb Kuyper meldt dat bij het ophalen van het stageld de inschrijfformulieren voor Mooi Marginaal 3 uitgedeeld zullen worden. Hij wijst erop dat het reglement iets is veranderd: er komt een maximum van drie inzendingen per deelnemer. Deze maatregel is genomen vanwege de enorme toevloed van drukwerk. Er wordt gevraagd om als inzender met een kritische blik te kijken naar wat ingezonden wordt. Het is de bedoeling dat de jury het werk in één dag kan klaren.

Mooi Marginaal 2 is een groot succes, eind februari krijgt iedereen zijn/haar werk weer terug.

Hans van Eyck vraagt of het mogelijk is om meer bekendheid te geven aan de plaatsen waar Mooi Marginaal is/komt.

Dit krijgt de aandacht. Bubb vertelt dat er met Museum Meermannano overleg is over een prominentere plaats voor de tentoonstelling.

John Cornelisse wil weten of er een website is van Mooi Marginaal.

Bubb: Jazeker en alles staat er op.

Is het maximum aantal inzendingen de enige wijziging in de reglementen van Mooi Marginaal?

Bubb: Nee. Toegevoegd is dat het bestuur van de Stichting Laurens Janszoon Coster niet aansprakelijk is voor beschadiging e.d. van werk. Als je inzendt moet je je wel realiseren dat het een reizende tentoonstelling is. Het werk gaat door vele handen. Het werk is niet verzekerd, want dat is te duur. We werken met een klein budget. Bubb belooft na te gaan hoe de verantwoording ligt als de tentoonstelling eenmaal op een bepaalde plaats is.

Bubb doet de treurige mededeling dat Harmen Sikkenga is overleden en vraagt een moment van stilte voor hem.

Bubb vertelt kort over de uitreiking van de Laurens Janszoon Costerprijs aan Bram de Does. Ter gelegenheid hiervan verschijnt er een doos met drukwerken. Er zijn 21 inzenders. Ook verschijnt er een boekje, dat toegezonden wordt aan alle contribuanten. Op 14 december is de uitreiking in Haarlem, men krijgt nog bericht.

Dick Wessels wil weten of iedereen een uitnodiging heeft gekregen een bijdrage aan de doos te leveren, of alleen een selecte groep.

Bubb: Iedereen heeft een uitnodiging gekregen, alle drukkende leden. Als je alsnog mee wilt doen kun je je nu opgeven. Niemand maakt hier gebruik van.

Uitreiking van de Puetmannprijs

Ook dit jaar is er weer een vrouw die de prijs heeft gewonnen: Rosemarijn van Limburg Stirum. Hester Verkruijsen zal haar wisseltrofee, een prent van Emil Puetmann, aan de nieuwe prijswinnaar af moeten staan. Rosemarijn is volkomen verrast door deze terechte eer en krijgt van Bubb de prent en het bijbehorende bedrag van € 100, te besteden op de beurs, overhandigd.

Op de beurs zijn zaterdag 385 betalende bezoekers geweest en ca. 200 met een kaart. De publiciteit is beter geweest o.a. door bijsluiting in Boekenpost. De komende jaren zal vanwege de grote belangstelling om de Pieterskerk te huren voor beurzen de Boekkunstbeurs verschuiven naar begin november.

Rondvraag

John Cornelisse maakt zich zorgen over het behoud van kennis. We moeten hier iets aan gaan doen.

Bubb: Gerard Post van der Molen heeft hier al veel kostbare tijd aan besteed. Plannen zijn zeer welkom.

Musea gaan sluiten vanwege ouderdom vrijwilligers. Wat gaat er gebeuren met het materiaal wanneer de betreffende mensen overlijden? Een voorbeeld van hoe het

kan is het Grafisch Museum in Groningen, waar ook commercieel gewerkt wordt. Gerard: Zorg voor het letterlood. Breng het lood niet naar de loodboer maar naar de Stichting Lettergieten! Ook bij opheffing van oude drukkerijen zou hier meer oog voor moeten zijn. Een mogelijke impuls zou kunnen zijn dat de Stichting Lettergieten hiervoor een vergoeding geeft.

Bubb: Dit is iets wat de Stichting Lettergieten aangaat daar kunnen wij niets over zeggen.

Een discussie hierover ontrolt tussen Gerard en John.

Bubb sluit de vergadering nadat er verder geen vragen meer gesteld worden.

Marja Scholtens (secretaris)

Financieel overzicht 2007

<i>Inkomsten</i>		<i>Uitgaven</i>	
Saldo Postbank 01.01.07	€ 19.991,98	Nieuwsbrieven	€ 5.469,98
Ontvangen contributies	16.389,00	Portokosten	2.886,46
Verkoop 'Toekomst'	75,00	Diverse algemene kosten	277,87
Verkoop diversen	80,00	Jaarbijdrage KVK	21,62
Tafelverhuur beurs	2.120,00	Bankkosten	107,78
Ontvangen rente	153,53	Abonnement Postbus	61,00
Aflossing Minotaurus *	2.200,00	Administratiekosten	157,68
		Beurskosten Paradiso 2007	25,00
		Beurskosten Oxford	105,00
		Beurskosten BKB 2007 **	4.112,76
		Mooi Marginaal 2006	1.000,00
		DVD-project	3.743,69
		Contributie Tiele-Stichting	287,50
		Kopperprent 2007	140,70
		Website	60,99
		Lezing Elsted	813,46
		Puettmann-prijs	100,00
		Saldo Postbank 31.12.07	21.638,02
	<hr/>		<hr/>
	€ 41.009,51		€ 41.009,51

* Restant Lening Stichting Minotaurus Boekwinkel: € 5.200,-

** De Boekkunstbeurskosten worden jaarlijks gedeeld met de Handboekbindersliga.

Begroting 2008

<i>Inkomsten</i>		<i>Uitgaven</i>	
Contributies	€ 15.500,00	Nieuwsbrieven	€ 5.500,00
Rente	150,00	Portokosten	3.500,00
Aflossing Minotaurus	2.100,00	Diverse algemene kosten	500,00
Beursbijdrage exposanten	2.150,00	Jaarbijdrage KVK	23,00
		Bankkosten	150,00
		Postbus Amsterdam	122,00
		Administratiekosten	300,00
		Afrekening BKB 2007	512,00
		Beurskosten Paradiso	40,00
		Beurskosten BKB 2008	4.500,00
		Website	250,00
		Puettmann-prijs	100,00
		DVD-project*	2.975,00
		Typodag	500,00
		Bijdrage Tiele-stichting	100,00
		Saldo	828,00
	<hr/>		<hr/>
	€ 19.900,00		€ 19.900,00

* Over het DVD-project volgt later in 2008 meer nieuws.

Op 1 januari 2008 waren 546 contribuanten ingeschreven.

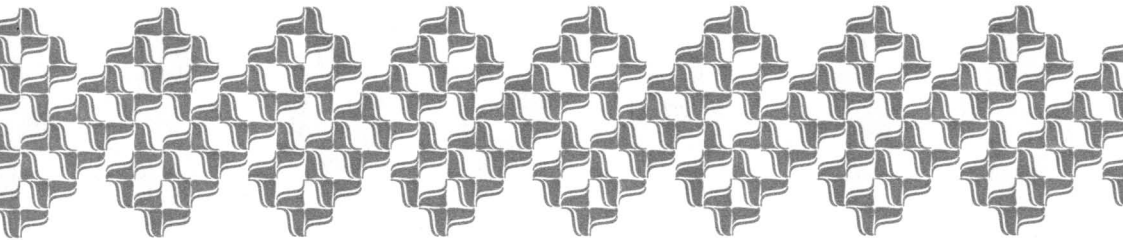
Frans den Breejen (penningmeester)

Oproepen en mededelingen

Spectatorpers

Bram de Does heeft te koop: de volledige inventaris van zijn private press (Spectatorpers), bestaande uit o.a. een Victoria degelpers (1958); Vandercook cilinderproefpers (1960); veel nieuwe of weinig gebruikte Enschedé-letter; o.a. Romanée, Romulus, Henric Lettersnider (Enschedé Nr. 1), Rosart, Molé, Spectrum halfvet, Bodoni, muziek in drie groottes, wiskundetekens, ornamenten (o.a. Kaba en Granjon); veel wit; oude houtgravures. De volledige inventarislijst is te zien op www.drukwerkindemarge.com/static/spectatorpers.html.

Bezichtiging: Orvelterveld 4, 9441 TG Orvelte, na telefonische afspraak: 0591 382518. De verkoop als geheel heeft de voorkeur, maar na 1 juli kan het ook in gedeeltes.



Nederlands Drukkerijmuseum binnenkort weer open!

Vrijwilligers gevraagd

In verband met een grootscheepse verbouwing is het Nederlands Drukkerijmuseum in Etten-Leur bijna een jaar gesloten geweest. De werkzaamheden zullen binnenkort worden afgerond. In april verwachten we het geheel vernieuwde en uitgebreide museum weer voor het publiek te kunnen open stellen.

De verbouwing is mede mogelijk geweest dankzij de belangeloze inzet van groot aantal vrijwilligers met ambachtelijke kwaliteiten. Zij hebben talloos veel uren timmerend en schilderend in het museum doorgebracht. Met hun inzet hebben zij bijgedragen aan een ware gedaanteverwisseling van de Brabantse langgevelboerderij waarin het museum gehuisvest is. Wie het museum nog kent van vóór de sluiting, zal het met verbazing terug zien.

Evenals voor de verbouwing willen we de drukpersen en zetmachines tijdens de openingsuren van het museum 'in bedrijf' aan de bezoekers kunnen tonen. Om dit mogelijk te maken zijn we op zoek naar nieuwe vrijwilligers met een grafische ach-

tergrond: mannen of vrouwen die tijdens hun werkzaam leven aan de pers hebben gestaan of dat misschien nog wel doen.

We denken aan mensen die de werking van een machine kunnen demonstreren en iets kunnen vertellen over het functioneren en de geschiedenis ervan, zowel voor groepen (o.a. scholen) als voor individuele bezoekers, tijdens de gebruikelijke openingsuren van het museum: dinsdag tot en met vrijdag van 13.00–16.30 uur en elke eerste zondag van de maand, eveneens van 13.00–16.30 uur.

Het museum wil voorts graag een bijdrage leveren aan het in stand houden van kennis en vaardigheden met betrekking tot het boekdrukprocédé. Om dat te kunnen realiseren willen we over enige tijd workshops of cursussen boekdruk gaan aanbieden. We denken aan het overdragen van kennis aan een jongere generatie van offsetdrukkers of aan belangstellenden zonder grafische kennis en ervaring. Ook daarvoor zijn enthousiaste vrijwilligers zeer welkom.

De zetmachines, drukpersen en andere historische grafische bedrijfsmiddelen maken deel uit van de vaste collectie van het museum die permanent te zien is. Daarnaast richten we regelmatig wisseltentoonstellingen in over onderwerpen die een relatie hebben met (de geschiedenis van) de boekdrukkunst. In het verleden zijn er, onder veel meer, exposities geweest van marginaal drukwerk, werk van Brabantse privé-persen, bedrukt blik en affiches van Van Gogh tentoonstellingen.



Ook voor het organiseren en inrichten van tentoonstellingen en het verzorgen van rondleidingen zoeken wij mensen. Enige grafische kennis kan daarbij een voordeel zijn, maar is geen voorwaarde. Belangstelling voor een bepaald onderwerp, communicatieve vaardigheden en affiniteit met presentatie en vormgeving zijn wel waardevol bij de uitvoering van deze gevarieerde werkzaamheden.

Zou u zich op een van deze gebieden voor het Nederlands Drukkerijmuseum willen inzetten, neemt u dan contact op met de voorzitter van het bestuur, Wim de Roon, via onderstaand telefoonnummer of maak uw belangstelling kenbaar via info@drukkerijmuseum.nl.

Nederlands Drukkerijmuseum
Leeuwerik 8
4872 PH Etten-Leur
076 – 503 48 26
www.drukkerijmuseum.nl

België in rep en roer

Op het nieuws verschenen opgewonden professionele kenners van het oude boek met een spraakmakende ontdekking volgens de nieuwslezer op het journaal van BRT.

‘Belgische wetenschappers ontdekken in het omslag van oude stadrekeningen in het stadsarchief van Mechelen een perkamenten boekrol uit 1325 met Nederlandstalige poëzie.’

In het NRC Handelsblad van 13 maart 2008 krijgen we via een artikel van redacteur Jeroen van der Kris een kijkje in de boekenkast uit die tijd.

Jaren geleden kreeg Remco Sleiderink, werkzaam aan de Hogeschool-Universiteit Brussel een fotokopie van zijn voorganger met daarop een deel van de vondst die deze week wereldkundig is gemaakt. De boekrol was gebruikt om de omslag van oude stadsrekeningen te verstevigen, als een soort kaft van een boek. Na onderzoek van het origineel ontdekten men naast de 66 gekopieerde verzen nog 150 nieuwe. De onbekende auteur zei er het volgende over: Proeft of ghijs te vroeder sijt (zie maar of je er wijs uit wordt).

Sommige onbegrijpelijke teksten doen aan als experimentele poëzie.

Maar nog meer materiaal kwam tevoorschijn. Uitgescheurde stroken van de roman *Jonathas ende Rosafiere*.

De UB te Amsterdam heeft hier ook een versie van anno 1480. Doch de Mechelse fragmenten zijn bijna een eeuw ouder en bevatten bijna 150 nieuwe verzen.

Alex Barbaix

De Bucheliuspers

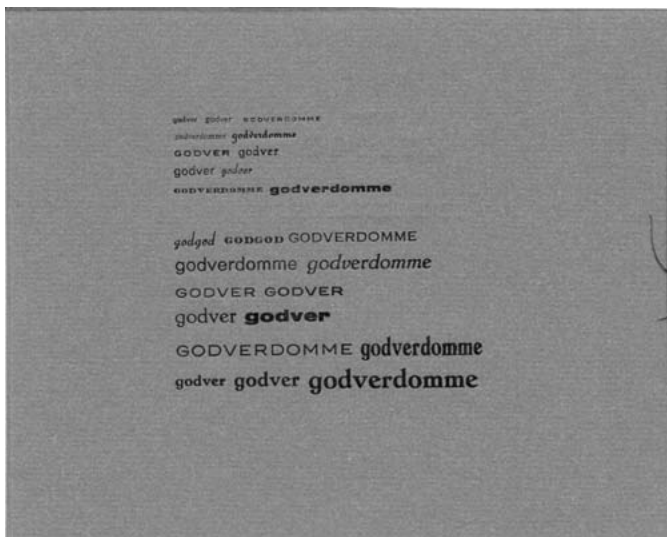
Een week of twee geleden klepperde de brievenbus vrolijk en viel er een pakketje op de deurmat met daarin Paul Bruijn, *Wazige Weiden* van de Bucheliuspers. Hoewel ik altijd dapper volhoud dat ik *niet* verzamel, blijven de dozen zich vullen en moet er tekens weer ruimte bedacht worden voor nog een plank. Het merendeel komt van een paar persen met wie ik drukjes ruil. Ik weet het, van ruilen komt huilen, maar die tranenvloed zal dan toch vooral gezocht moeten worden bij de ontvangers van mijn misbaksels. Ik dank er menige ‘bloedmooie druk’ en vele ‘cultuurmonumentjes’ aan (Jan Keijser *dixit!*). Verder vind ik het leuk om van alle actieve persen wel een paar uitgaven te hebben; het is spannend om te zien welke resultaten iedereen bereikt terwijl we toch min of meer volgens hetzelfde procedé te werk gaan. Ook de jaarlijkse oogst aan nieuwjaarswensen en kopermaandaguitgaven doet de dozen bollen.

Een van de weinige persen die ik actief verzamel is de Bucheliuspers van Arjaan van Nimwegen. Voor de diehards onder u een bekend persoon, voor mij een wat schimmige figuur omdat hij juist bezig was zich min of meer uit het ‘openbare’ leven terug te trekken toen ik met drukken begon. Ik heb hem één keer op een

Margemarkt gezien en dat was ter gelegenheid van de presentatie van zijn monsterproject *De polyglotte melkboer* van Piet Paaltjens, waaraan ik nog net een aantal bijdragen had kunnen leveren. Zijn bibliotheek boekwinkel ‘De Utrechtse’ was toen al geliquideerd. Wel was ik nog op tijd om bij Nol in ‘Minotaurus Boekwinkel’ een van de laatste exemplaren van *Arie’s Kleine Restanten Reeks* te bemachtigen. Voor relatief veel geld kreeg je een doosje met daarin wat plano’s. Maar wat een geweldige investering! In de jaren daarna bracht de post op de meest onverwachte momenten fantasievol vormgegeven kwatrijnen van Arjaans hand. Helaas was in 2003 – na zestien jaar en 45 drukjes! – de koek op.

Arjaan werkte vroeger op twee locaties: de Oude Kamp waar hij woonde en de boekwinkel dreef, en de Hardebollenstraat waar de pers en letters stonden. De Hardebollenstraat kende ik





wel, daar was ik een keer doorheen gekomen op zoek naar de Plompetorengracht, waar eertijds jonkheer Beeldsnijder van Voshol woonde naar wiens imposante autografenverzameling ik ooit eens onderzoek deed. De zelfs voor het zomerse weer wel zeer schaars geklede, ravissant knappe dame die mij hulpvaardig de weg wees, zette mij niet aan het denken, want dat in dit straatje zachte bollen commercieel worden uitgebaat begreep ik pas uit *Restant 11*:

Hardebollenstraat 15

Om de hoek de hoeren
Mozart op het deck.
Ik ga lekker drukken.
Iedereen is gek.

Toen alle activiteiten op de Oude Kamp geconcentreerd werden, heeft op de website van de Bucheliuspers nog een zeer schimmig filmpje gestaan waarop je een heer van stand heel moeizaam een lorrie met een loodzware pers door de binnenstad zag duwen. Utrecht bleek over meer vals plat te beschikken dan je zou denken. Of in dat filmpje ook een opname van de Dom zat weet ik niet meer, maar dat geeft niet: een ereplaats in mijn huis heeft een prent waaruit een van Arjaans specialiteiten overduidelijk blijkt: een voornamelijk uit lijnen en elementen uit de blikvangerskast opgebouwde Dom met daarnaast een zeer fallisch gedicht van Leo Vroman. Een genot om naar te kijken.

Inmiddels heb ik ruim 25 Bucheliusuitgaven, die een paar dingen gemeen hebben:

ze zijn inhoudelijk vrijwel altijd interessant, de vormgeving verrassend (wie drukte er ooit een boekje op ronde papieren taartonderleggers?), ze zijn met veel liefde door Arjaan zelf gebonden en ze worden voor uiterst hebbelijke prijzen aan de man gebracht. Druktechnisch is het lang niet altijd perfect, maar de *lol* van het drukken spreekt uit iedere uitgave. Uiteraard zal ik ze niet allemaal de revue laten passeren, hoewel het maken van een keuze allebehalve gemakkelijk is.

Een van mijn favorieten is de *Vloekzang* van Erich Wichman (1989) te meer omdat het tevens een letterproef van de pers is. Het colofon is te mooi om niet te citeren, ook omdat daaruit een gezonde relativering van de drukbezigheden spreekt:

In het najaar van 1989 gezet uit zo ongeveer alles wat de Bucheliuspers in de kast heeft, en gedrukt op derzelver Eickhoff-proefpers, waarvan het haperend inktwerk een nieuwe inhoud gaf aan het begrip ‘modderen’. Van de 150 opgelegde exemplaren bleken er uiteindelijk [133] toonbaar, en daarvan is dit het [negentigste].

Overigens een voor de pers extreem hoge oplage, meestal schommelt die tussen de 30 en 50 exemplaren.

Heel bijzonder is ook de François Villon-uitgave uit 1998–1999. Een cassette met



maar liefst vijf boekjes waarin naast de oorspronkelijke, in een praktisch onvertaalbaar dieventaaltje geschreven *Ballades en jargon jobelin*, drie Nederlandse hertalingen zitten en een deeltje met een toelichting en een bargoense woordenlijst. Afgewogen uitgevoerd in zwart en rood en – het prentenboek van de duivel! – met een fraai gebruik van de traditionele kaartsymbolen op boekjes en cassette.

Een andere uitgave waar ik erg aan gehecht ben is van F.M. Philippi, *Bij een klassefoto* (1991).

Op de manier waarop met simpele kapitale O's de foto wordt gesuggereerd ben ik vreselijk jaloers. En op de speelse wijze waarop die O's in de rest van het boekje terugkomen tot aan het 'COLOfOn' toe. Daarnaast spreken de gedichten mij zeer aan. Als student Nederlands probeerde ik me regelmatig voor

te stellen wat je nu eigenlijk moet met zo'n kreet 'Vorm en inhoud zijn een'. Die sonnetten van Kloos? De ziedende zee van Perk? Van Deyssel die zijn personage Mathilde wellustvocht in een stijf stug hemd laat spugen (brrr)? Het merkwaardige is dat ik bij bibliofiel drukwerk zo nu en dan wel die sensatie van eenheid van vorm en inhoud ervaar: was op band of titelpagina van *Bij een klassefoto* echt zo'n belegen foto weergegeven, dan was daar op zich niks mis mee geweest, maar nu is het een bijna volmaakt geheel. Als goede tweede van die vorm en inhoud mag hier trouwens nog *Verwant* uit 1995 genoemd worden. IJzersterke gedichten van Arjaan zelf en een bandillustratie waarin op heel simpele manier een traditionele stamboom gesuggereerd wordt.

Met pijn in het hart laat ik *God ziet niets. Memoires van een boekendief* (Bibliokleptomanen van de xxste eeuw, deel 1, 1992) met de fraaie boekenplanken opgebouwd uit gearceerde lijnen, en *IJsselstein ontzet* (2005–2006) met veelkleurige initialen ('Door een kleine vergissing zou men uit de titelpagina kunnen afleiden dat de beschreven gebeurtenissen in het jaar 1111 plaats vonden. Die C moet natuurlijk een D zijn, maar wees eerlijk: had ik daarvoor al die zeven drukgangen opnieuw moeten opleggen?') terzijde, om nog twee boeken naar voren te halen.

De eerste is *Clown* van wUm (voor oudgedienden geen onbekende) uit 1993. Het is jammer dat de *Nieuwsbrief* niet in kleur gedrukt wordt, want de vrolijke in rood, geel, blauw en zwart gedrukte illustraties zijn een lust voor het oog. Ze passen prima bij het verhaal: een man die denkt dat hij leuk is maar diep in zijn hart weet dat dit vooral vermoeiend is voor zijn omgeving.

Het laatste boek is *Vaistoinu* uit 2003. Om de waarheid te zeggen heb ik inhoudelijk



een auto- biograf



Met plakba
houden, waar
bij de voetjes
aan de kop zy
zet regel mak
beide zij kanten,
in het gelid. Het
laat zich met wat g wel

maken, omdat het

ik zetten

Edel een
altijd.

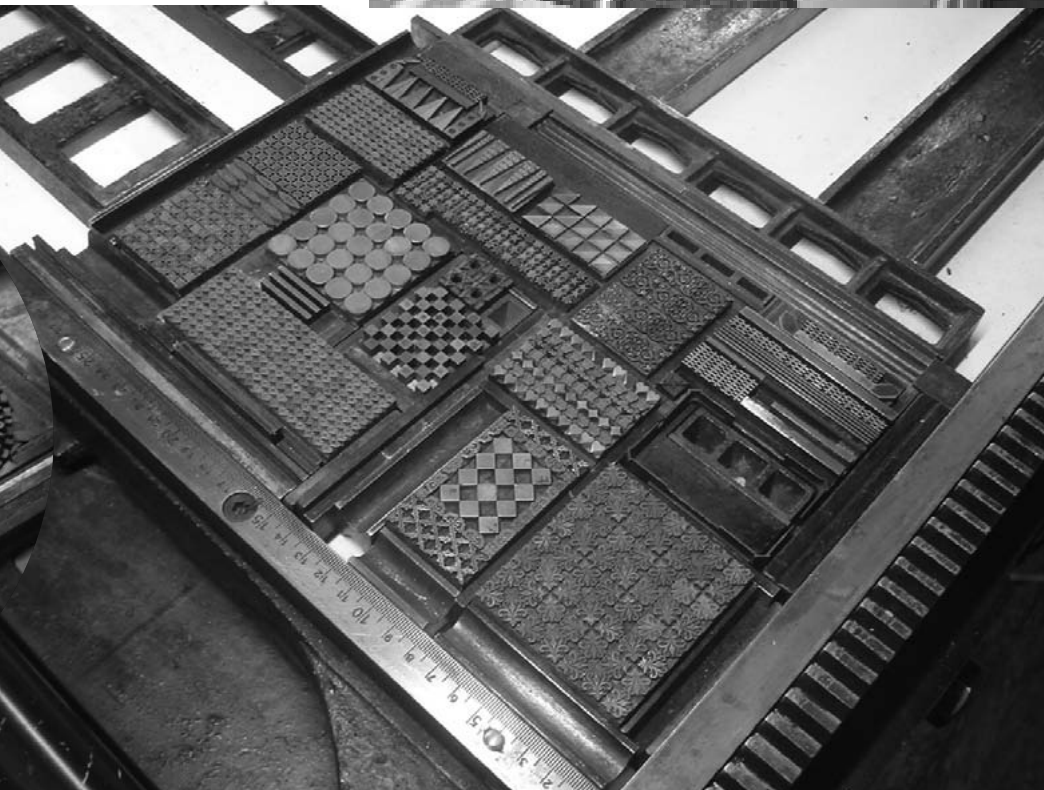
ouwd uit een
bruite daar

en een iets

an hard pla

copy gedre

niet weet vas



Frans de Jong aan het werk in zijn atelier te Amsterdam. Foto Alex Barbaix



niet zoveel affiniteit met deze uitgave, maar het boek is wel heel Arjaans: een boek gedrukt in de Waafse taal waarin wij op de hoogte gesteld worden van het geheel aan de fantasie van Arjaan onstproten land Västõna: staatkundige inrichting, geografie, geschiedenis, etc., waarvan de Nederlandse versie van het voorwoord aldus eindigt: *'Slechts wat beschreven is, bestaat*, schreef de grote Waafse denker Imanuel Jëta (522–587). Sterker, durf ik te poneren: *Alles wat beschreven is, bestaat*.⁷ Kortom lezer, het wordt hoog tijd voor een excursie van SdM naar Wavië onder de bezielende leiding van Arjaan van Nimwegen!

Kees Thomassen

Dichter bij Turnhout

Naar aanleiding van Gedichtendag, 31 januari 2008 bedacht de Historische Drukkerij Turnhout een groots project. Ieder van ons maakt wel eens een boekje, maar wie durft de uitdaging aan op machines van meer dan een eeuw oud een boekje van 64

pagina's in een oplage van 23.000 exemplaren te drukken? Het zou een dichtbundel over Turnhout worden, gratis verspreid over de ganse Turnhoutse bevolking. Om een beeld te kunnen vormen van de negentiende eeuwse arbeid was dit eigen gemaakte project ideaal. In de Historische Drukkerij spreken voortaan ervaringsdeskundigen over die zware negentiende eeuwse werkomstandigheden.

Dichters werden aangeschreven een nieuw gedicht te schrijven over Turnhout, een oproep werd geplaatst in de media om ook gelegenheidsdichters aan te trekken. Begin september was de afsluitdatum voor het inleveren van de gedichten.

Patrick Goossens, verzamelaar en gespecialiseerd in Monotype-zetmachines, zou het zetwerk verzorgen. Bijgestaan door Gilbert Decorte waren twee weken later de teksten gezet en konden de zetsels worden opgehaald. Na correcties en opmaak was het voorbereidend werk achter de rug.

Op 14 oktober werd de inktbak van de Marinoni-cilinderpers (bouwjaar omstreeks 1880) gevuld en het drukken kon van start gaan. Dit karwei werd om veiligheidsredenen enkel door mezelf uitgevoerd. Na 370 drukuren (totaal 175.000 druks) waren alle vormen gedrukt en ondertussen was ook al een gedeelte gesneden en gevouwen. De kافت werd op een trapdegelpers (Schildknecht) gedrukt, de wikkel eveneens op de Marinoni-cilinderpers.

Op 15 december kon dan met een ploeg vrijwilligers het vergaren, nieten en wikkel van de boekjes beginnen. Met gemiddeld 5 personen dagelijks aan het werk stonden net na nieuwjaar 23.000 dichtbundels klaar om verpakt te worden in plasticfolie. In de eerste helft van januari werden dan nog 500 luxe-exemplaren gedrukt en afgewerkt zodat vandaag

tevreden kan teruggekeken worden op dit groots opgevatte én zeer geslaagde project. In totaal waren meer dan 1600 werkuren nodig om deze klus tot een goed einde te brengen.

Eerstdaags worden de boekjes verdeeld maar de bundel werd op 31 januari, Gedichtendag, voorgesteld aan de pers.

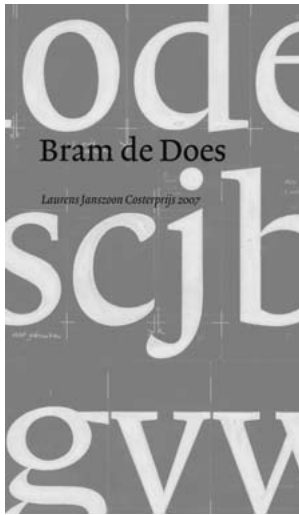
De regionale televisie is tijdens de realisatie opnames komen maken van dit project.

Meer info is ook te vinden op onze website: www.historischedrukkerij.be

*Herwig Kempnaers (eigenaar/conservator
Historische Drukkerij)*



Nieuw verschenen



Twee Bram de Does-uitgaven

Ter gelegenheid van de uitreiking van de Laurens Janszoon Costerprijs op 14 december 2007 aan Bram de Does zagen twee publicaties het licht.

Het fraai geïllustreerde boekje *Bram de Does, Laurens Janszoon Costerprijs 2007* telt 54 pagina's en bevat bijdragen van Frans A. Janssen, Just Enschedé, Niek Smaal, Sebastian Carter en Jan de Jong. De vormgeving was in handen van Sander Pinkse. Het boekje kost inclusief verzendkosten € 6,-.

Aan het project *Hommage aan Bram de Does* deden 22 margedrukkers mee. De deelnemende personen werden slechts één eis gesteld: uitsluitend gebruik maken van ornamenten op A5 formaat, onderwerp geheel vrij. Het resultaat is zeer verrassend en divers. De 22 bijdragen zijn verzameld in een fraaie linnen doos, vervaardigd door Erik Schots. De oplage bedraagt 175 exemplaren, waarvan er inmiddels nog een dertigtal te koop is. De prijs bedraagt slechts € 30,-, met verzendkosten € 36,20.

Beide uitgaven kunnen besteld worden bij Bubb Kuyper, Slingerweg 6-B, 2111 AH Aerdenhout, tel. 023-5247450, email bubbkuyper@netaffairs.nl.

Recente uitgaven van Mercator Press

Caran d'Ache, twee nieuwe gedichten van Hester Knibbe, met de hand gezet uit de Bembo, in mei 2007 gedrukt in 50 en X exemplaren op Zerkall-Bütten 145 gr, met een houtgravure van Peter Lazarov, gedrukt van het blok, gesigineerd door dichter en kunstenaar; 16 pag. 21×15 cm; 1-50 gebrocheerd € 15; I-X gebonden in rood linnen € 45

De droefenis van copyrettes, twee gedichten van Menno Wigman, met de hand gezet uit de Garamond, in januari 2006 gedrukt in 60 arabisch genummerde exemplaren

en X romeins genummerde exemplaren op Velin de Lana 250 gr met drie illustraties van Peter Lazarov gesigeneerd door dichter en kunstenaar, 12 pag. 21×15 cm; 1–60 gebrocheerd € 20



Tweesprong, twee nieuwe gedichten van Arie van den Berg: ballade, geschreven in oktober 2006 voor de bruiloft van een vriend; taal, geschreven in november 2006 ter gelegenheid van een presentatie van beeldend kunstenaar Tine Wilde in *Arti et Amicitiae*, met de hand gezet uit de Bembo, in juli 2007 gedrukt op een handdegel in Berges in 100 genummerde exemplaren op Cannabis-papier 125 gr, met illustraties van dick berendes-typografie, gesigeneerd door dichter en kunstenaar, 12 pag. 25,5×18,2 cm; gebrocheerd € 25

Nuit Rhénane, een gedicht van Guillaume Apollinaire uit de bundel *Alcool*, met een vertaling van Mercator, met de hand gezet uit de Bembo en in januari 2008 gedrukt met een illustratie van Jörg Remé in 40 exemplaren op Zerkall 145 g, in memoriam Hans Voeten; 25×17,5 cm; gebrocheerd € 10

Binnenkort verschijnt:

Greek Letters, a Type Specimen of the Greek Typefaces of Mercator Press, hand-set and printed in 30 and V copies on Somerset Velvet White 250 g, with seven illustrations by Jörg Remé, printed from the blocks, 24 pp, 28×37 cm; 1–30 soft cover € 30; 1-v hard cover € 95

N.b. Schoolherinneringen is uitverkocht; een tweede druk is in voorbereiding

Meer informatie: Willem Kramer, Mercator Press, 023–5374856,
wh.kramer@quicknet.nl, www.mercatorpress.org

Historische Drukkerij Turnhout

De Historische Drukkerij Turnhout drukte naar aanleiding van Gedichtendag 2008 een dichtbundel. 36 dichters (gekend en ongekend talent) ging in op de vraag een gedicht te schrijven over 'hun' stad Turnhout. Dit bundel werd gedrukt op de historische persen in een oplage van 23.000 exemplaren. Ieder Turnhouts gezin kreeg een exemplaar in de brievenbus.

Van deze unieke dichtbundel werden ook 500 luxe-exemplaren gemaakt. Deze zijn te koop in de Historische Drukkerij of bij de dienst Toerisme van de Stad Turnhout. Prijs € 9

Zie www.historischedrukkerij.be. Via de website is op een filmpje prachtig te zien hoe een en ander tijdens de productie verliep. Gaat dat zien.

Demian en Het Gonst

Demian en Het Gonst presenteren het eerste deel in de reeks Kleine Correspondenties: *Brieven van Adriaan De Roover aan Herwig Leus*, ingeleid door Matthijs de Ridder. Begin jaren tachtig van de vorige eeuw polste Herwig Leus bij Adriaan De Roover naar diens mening over de poëzie van Herman de Coninck. De Roover, die zich sinds 1965 volledig uit de literatuur had teruggetrokken, moest op dat moment antwoorden nog nooit van deze dichter te hebben gehoord. Op uitnodiging van Leus las hij het werk van De Coninck kritisch en schreef zijn leeservaring in een vijftal brieven.

Het was blijkbaar nooit de bedoeling dat Leus de brieven zou beantwoorden. Bijzonder aan deze eenzijdige correspondentie is dat de brieven een essay in etappes vormen.

De brieven van Adriaan De Roover aan Herwig Leus, geschreven van november 1984 tot januari 1985, verschijnen nu voor het eerst in druk, als eerste deel van een nieuwe bibliotheek reeks: Kleine Correspondenties, een gezamenlijke uitgave van Demian en Het Gonst. In deze reeks verschijnen zowel kortstondige briefwisselingen als episodes uit langdurige briefwisselingen. Het tweede deel wordt binnenkort aangekondigd.

De oplage bestaat uit 125 genummerde exemplaren, waarvan er 100 voor de handel zijn bestemd. Alle exemplaren zijn gesigneerd door Adriaan de Roover.

Vormgeving, bindwerk en druk zijn verzorgd door Dick Wessels. Er is gezet uit de Clarendon en gedrukt op Zerkall-Bütten. De uitgave omvat 28 pag. en is gebrocheerd. Prijs € 45.

Indien u dit bedrag + € 3 voor verzendkosten (indien nodig), overschrijft op één van onderstaande rekeningen bezorg ik u uw exemplaar.

– Voor Nederland: giro 57 56 486 t.n.v. D.J.B. Wessels, Schotensesteenweg 112, B 2100 Deurne/Antwerpen. Iban: NL 22 PSTB 0005 7564 86 BIC: PSTBNL 21.

– Voor België: KBC 401 4543191 20 t.n.v. Diederik Wessels

Meer informatie: Het Gonst, Dick Wessels, dickwessels@skynet.be.

Eric van der Wal

Richard Pietrass, *Leuchtspur*. 24 Dreizeiler von Richard Pietraß, bebildert von Eric van der Wal. Auswahl und Lektorat der Texte besorgte Hans Georg Bulla.

Dieses Buch wurde im Winter 2008 von Eric van der Wal mit der Hand aus der Romulus gesetzt und auf 100 g/qm Conqueror gedruckt. Hergestellt sind 90 nummerierte Exemplare. 32 Seiten. 22,5×16 cm. Preis € 40.-

Meer informatie: ericvanderwal@hetnet.nl

Bucheliuspers

Zojuist verschenen bij De Bucheliuspers: Paul Bruijn, *Wazige weiden*, 2008.

Kleine woorden over leven en dood. Gedrukt in zwart en zilver. 40 exx., 24 pag., 24,5×15 cm, gebonden, € 20,-

Meer informatie: www.buchell.dds.nl.

Hendrik Verschave

De uitvoering door het Veurns Vocaal Ensemble van ‘Via Crucis’ van Franz Liszt, een meditatie over het passieverhaal van Christus in 15 delen, lag aan de basis van dit begeleidend meditatief boek. Vanuit de wens van Liszt zijn compositie ooit uit te geven met houtsneden van Albrecht Dürer volgde de keuze voor een eigentijdse en toch niet anekdotische invulling om de muziek naar tekst en beeld om te zetten. Lut de Block, één van de beste Vlaamse dichters en in 2007 aangesteld als eerste plattelandsdichter van Oost-Vlaanderen, verzorgde de literaire hertaling bij elke statie. Voor de grafiek exploreerde Hendrik Verschave, meedrijvend op het spel van klank, ritme en emotie, de door de muziek losgemaakte beelden die hij in sobere prenten omzette.



Het biblioïel boek op formaat 26×35 cm telt 72 bladzijden en bevat :

- een inleidend essay door musicoloog Luc Declerck, dirigent van het Veurns Vocaal Ensemble
- inleiding en 14 staties telkens met de Latijnse of Duitse tekst van de liederen, de vertaling ervan, een literaire hertaling en een prent bestaande uit linogravures, lino-etsen, materiaaldruk en collografie, rechtstreeks van de platen gedrukt.

De afbeelding bij de inleiding is een op cliché gezette bewerking van een houtsnede van Albrecht Dürer.

- c.v van de medewerkers aan het project

- verantwoording en colofon

- CD met live opname van het concert in Veurne op 9 maart 2008.

Behalve het essay (cliché) zijn de teksten handgezet uit de Hollandse Mediaeval, Pascal, Mercator, Nobel en houten biljetletters, in twee kleuren gedrukt op Arches Rives 210 gr. in een éénmalige oplage van 45 gesigneerde exemplaren waarvan 3 H.C, de overige genummerd van 1 tot 42. De katernen werden handgebonden op lint in een linnen band onder leiding van Willem Nijssen.

In de loop van de komende maanden zal het boek ten toon liggen in kunsthuis Manna in Brugge. Van 2 tot 26 juli 2008 wordt het opgenomen in de tentoonstelling 'La Musique dans tout ses états' die loopt in de Espace Art Gallery te Elsene. Deze uitgave kwam tot stand in nauwe samenwerking met het Veurns Vocaal Ensemble dat er het peterschap van opnam. De opbrengst van dit project gaat dan ook integraal naar de structurele werking van dit ensemble.

Kostprijs € 150 + € 5 portkosten, te storten op rek. 750-9307070-78, Oerenstraat 12, 8690 Alveringem. Het boek wordt u dan, na de voorstelling ervan en na het overmaken van het verschuldigde bedrag op voorvermelde rekening, zo spoedig mogelijk toegestuurd.

Meer inlichtingen en foto's via e-mail: verschave_hendrik@hotmail.com.

Druksel

Dochters van Eva, de nieuwe gedichtenbundel van Paul Claes, bevat 35 kwatrijnen. 25 gedichten beschrijven een figuur uit het Oude Testament, negen uit het Nieuwe. Het laatste kwatrijn is een herneming en gericht op de toekomst. Het rijmschema is abcb. Rijm is klankovereenkomst. Door die op een vaste plaats te zetten komt een bundel tot eenheid en stilstand. Rijm is ook ritme waardoor er beweging en leven in de poëzie komt.

Het eerste kwatrijn is Eva, het laatste De nieuwe Eva en staat buiten het Testament. Het is de hoop op de eenwording, het ene geslacht. Het is de melancholie om wat verloren gegaan is, de troost van het vlees. Sommige kwatrijnen geven een andere interpretatie dan de traditioneel christelijke. De vrouw is in deze cultuur nu eens de moeder, dan de hoer, de listige, de verraadster, de heldhaftige, de verleidster, de sterke, de wijze, de naarstige. Al deze figuren komen hier aan de orde. Ook David en Jonathan hebben hun rol te spelen. In deze bundel wordt het geslacht der engelen onthuld.

Zoals deze kwatrijnen soms wringen tegen de traditionele visie op de bijbelverhalen, zo wringt ook de vormgeving tegen de klassieke bibliofilie die zegt veel papier nodig te hebben. (Elk vecht tegen zijn eigen omgeving.) Het is een zakboek, het kan meegenomen en meegedragen worden. Het model is de Franse reeks 'Que sais-je?' (11,5×17,5). (De boekvorm verwijst naar de grondhouding van Paul Claes: twijfel, verificatie, weten.) De tekst staat steeds op de bovenste helft van de bladzijde. De titels van de gedichten in grote letter, daaronder een bijbelcitaat. De kwatrijnen zelf staan gebeiteld op het midden van het blad. Doordat de structuur van elk blad gelijk is, kan het boek een evenwichtige dynamiek opbouwen.

Kwatrijnen zijn miniaturen. Hier echter geen treffend verwoorde levenswijsheden maar het tonen van een moment. Paul Claes schetst in elk gedicht een specifiek ogenblik waarin het verleden doorschemert en de toekomst aangekondigd wordt. Er gebeurt veel rond deze gedichten. Ze zijn telkens het centrale punt van een gebeurtenis, ze verhalen een handeling. Het is hier dat zich het meesterschap van Paul Claes toont: waar hij het zonlicht laat vallen, daar is aandacht.

Het boek werd gedrukt bij Jozias Boone te Gent. De tekst werd gezet uit de Albertina en gedrukt op Bioset 90 g. De oplage bestaat uit 156 gesigneerde exemplaren. Daarvan zijn 26 geletterde exemplaren voor de uitgeverij bestemd. Het boek kost 20 euro (excl. verzendingskosten) en kan besteld worden bij Druksel.

Meer informatie op www.druksel.be

Norman Bates

Uitgeverij Norman Bates, de nieuwe uitgeverij van Arnon Grunberg, verzorgt een uitgave van Arnon Grunbergs toneelstuk *Onze paus*.

Het stuk werd in maart 2007 geweigerd door de Poolse opdrachtgever, het Wrocławski Teatr Współczesny.

De uitgave bevat de Nederlandse toneeltekst met een Poolse vertaling van Karol Lesman, een exclusieve fotoserie van Paul Blanca, de afwijzingsbrief van Meissner en het antwoord van Grunberg.

De oplage bestaat uit 49 exemplaren, gesigineerd door de auteur, de vertaler en de fotograaf; 29 exemplaren zijn bestemd voor de verkoop.

Formaat 32×34 cm. Omvang (tekst) 64 bladzijden, (foto's) 24 bladzijden, (bijlagen) 4 bladzijden.

Papier (binnenwerk) Fabriano 5, grana fina, 160 gr; (banden) Fabriano 5, frana satina, 300 gr; (stofomslagen) Fabriano 5 grana fina, 160 gr. Druk in twee kleuren, Drukkerij Jan de Jong, Amsterdam. Genaaid gebrocheerd.

De kunstafdrukken van de foto's van Paul Blanca worden ingeplakt.

Omdoos: Pau Groenendijk; buitenkant beplakt met Dainel Pivoine 48, binnenkant beplakt met Fabriano 5, grana fina, 160 gr; zijden leeslint met kunsttand. Goud- en blindstempel.

Verschijsning: voorjaar 2008. Particuliere prijs € 750.

U kunt uw exemplaar reserveren door een mail te sturen aan: normanbatesny@gmail.com.

Kopwit

Ruurd Halbertsma, *Ik herken mij in jouw woorden*. Gedichten bij de verzameling van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden. Oplage 200 genummerde exemplaren, 52 pagina's, foto's. Prijs: € 20,00 excl. verzendkosten.

Bestellen: www.kopwit.org

Hanzepersen

Briefpost is de derde uitgave van De Hanzepersen, een collectief van margedrukkers langs en rondom de IJssel. De drukkers kozen voor dit project een bestaande

De Hanzepersen



brief die ze vervolgens zelf vorm gaven. Zo ontstond een bundel brieven in tijd variërend van 1683 tot 2008 en in plaats van 's Gravenhage tot St. Kilda.

De bundel Briefpost bevat de volgende drukwerken:

- The Queen & de Koningin – een brief van Mariet Boelhouser aan Marijke Stappert-Eggen: Eikeldoorders, Doortje de Vries, Apeldoorn;
- Een Liefde van Godfried Bomans: Pers Aldo, Niels Klinkenberg, Deventer;
- Distant Cries (St. Kilda): De Pers Achter de Muren, Henk Francino, Deventer;
- à mademoiselle S. de Beveren: ZonderDak, Thijs Weststrate, Oldenzaal;
- Open brief van Roos Rebergen: De Eierland Pers, Peter Duijff, Schalkhaar;
- Constantijn Huygens, Twee brieven en een gedicht: De Uitvreter, Kees Thomasen, Woold.

Briefpost verschenen in een oplage van 33 exemplaren. De prijs inclusief verzendkosten bedraagt € 39,00. Voor bestellingen en nadere informatie: hanzepersen@home.nl.

In de Bonnefant

Hans van de Waarsenburg, *Canto Ostinato: Het oneindige lied/Canto Interminable/The unending song*.

Een gedicht, geïllustreerd met twee ingekleurde etsen van Jörg Remé, geïnspireerd op het gelijknamige muziekstuk van Simeon ter Holt. Met vertalingen in het Spaans van Pura López Colomé en in het Engels van Peter Boreas.

Gedrukt uit de letter Dante op handgeschept Fabriano Umbria en ingenaaid in grijs Magnani Firenze omslag (Boekbinderij Phoenix). 25 × 18 cm, 21 bladzijden. Jörg Remé maakte ook de tekening die op het omslag is gestempeld. De oplage bedraagt 60 gesigeneerde exemplaren, prijs € 125.

In de Bonnefant, Pastoor Pendersstraat 21, 6262 PB Banholt. Flitspost: quercus@freeler.nl

Agenda

Tentoonstelling Ellen Baptist

Onze contribuant Ellen Baptist heeft van 6 april tot en met 11 mei een tentoonstelling bij galerie De Pol in Pannerden. Er worden boeken, schilderijen en grafiek getoond.

Galerie De Pol, De Kuiperij 2, 6911 AA Pannerden, tel. (0316) 371013, www.galerie-depol.nl. Geopend van donderdag tot en met zondag, 13–17 uur en op afspraak.

Boek zoekt lezer. Reclame uit de boekenwereld vanaf de 17de eeuw

Al eeuwen lang probeert de boekhandel op velerlei manieren de aandacht te trekken. Bijvoorbeeld met advertenties, affiches en mooie boekbanden. Daarnaast is er de collectieve propaganda, met de Boekenweek als hoogtepunt. De laatste decennia creëerde ook de televisie menige bestseller. Al deze facetten van reclame voor het boek komen in de tentoonstelling *Boek zoekt lezer* aan bod.

Deze tentoonstelling, georganiseerd in het kader van Amsterdam Wereldboekenstad, bevat in hoofdzaak materiaal uit de collectie van de Stichting Bibliotheek van het Boekenvak. Deze collectie startte in 1845 als vakbibliotheek en werd vijftig jaar geleden in bruikleen gegeven aan de Universiteit van Amsterdam.

Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129,
1012 GC Amsterdam
Te bezichtigen tot 1 juni 2008,
van 10.00–17.00 uur.



Paneldiscussie boekverzorging en grafische cultuur

Op donderdag 24 april van 17.00–19.00 uur organiseert de afdeling Bijzondere Collecties van de UB Amsterdam een paneldiscussie over Trends in boekverzorging en grafische cultuur.

Sandra Rottenberg leidt een discussie over trends in typografische vormgeving tussen leden van de jury's van:

- Best Verzorgde Boeken;
- Mooi Marginaal;
- Beste Jaarverslagen;
- Mooiste kalenders.

De Stichting Bibliotheek van het Boekenvak organiseert in samenwerking met de Bijzondere Collecties de komende maanden een aantal Boekensalons in het museumcafé van de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. Deze paneldiscussie wordt georganiseerd in samenwerking met de Grafische Cultuurstichting.

De toegang tot de salons is gratis. Wel dient u zich gezien de beperkte capaciteit van te voren aan te melden via receptie-otm@uva.nl of 020-5257300.

Museumcafé, Oude Turfmarkt 129, 1012 GC Amsterdam

Best Verzorgde Boeken 2007

De selectie 2007 van de Best Verzorgde Boeken is samengesteld. De vijfhoofdige vakjury verleende aan 33 boeken, in het afgelopen jaar verschenen, het predikaat Best Verzorgd.

De juryleden waren Kees van den Hoek (Uitgeverij Thoth, Bussum), Ben Laloua (ontwerper Ben Laloua/Didier Pascal, Rotterdam), Pieter Tielen (Drukkerij Tielen, Boxtel), Julius Vermeulen (adviseur Kunst & Vormgeving Koninklijke TNT Post, Den Haag) en René van der Vooren (ontwerper, Amsterdam). Zij beoordeelden de afgelopen weken in totaal 465 inzendingen van uitgevers, ontwerpers en drukkerijen. Een aantal dat de afgelopen 20 jaar nimmer zo hoog is geweest.

De Best Verzorgde Boeken 2007 zullen vanaf 27 juni geëxposeerd worden in Stedelijk Museum cs te Amsterdam. Bij die gelegenheid vult het museum de selectie aan met een eigen keuze uit het aanbod van kinderboeken van de laatste jaren. Daarna zullen de Best Verzorgde Boeken nog op verschillende plaatsen in binnen- en buitenland te zien zijn. Op www.bestverzorgdeboeken.nl is het actuele expositieprogramma te volgen. Het afgelopen jaar waren De Best Verzorgde Boeken van 2006 in totaal op twaalf plekken te zien.

Stad van boeken. Zeven eeuwen lezen in Leiden

Tot en met 1 juni presenteert Stedelijk Museum De Lakenhal de tentoonstelling *Stad van boeken. Zeven eeuwen lezen in Leiden*. Het maken, verhandelen en lezen van teksten in handgeschreven en gedrukte vorm wordt in beeld gebracht aan de hand van ruim 200 spraakmakende boeken die het wereldbeeld veranderden. Dit geldt voor hoogtepunten in de westerse boekcultuur als de Statenbijbel of het *Discours de la méthode* van René Descartes, beide in 1637 in Leiden verschenen. Maar ook zijn er populaire kinderboeken te zien, of het tijdschrift Panorama dat nog tot 1973 bij de Leidse Rotogravure Maatschappij werd gedrukt.

Het idee voor de tentoonstelling is ingegeven door de ingrijpende maatschappelijke veranderingen die zijn ontstaan met de komst van internet. Als een dergelijk communicatiemiddel zoveel invloed op ons leven kan uitoefenen, wat was dan de betekenis van het handschrift in de Middeleeuwen of de boekdrukkunst in de vroeg moderne tijd? In 35 vitrines worden de kostbare, internationaal bekende of spraakmakende Leidse boeken en documenten getoond, aangevuld met schilderijen, gravures, tekeningen en een houten drukpers uit de 18de eeuw. De expositie begint met de introductie van het schrift in Leiden, rond 1300, en eindigt in onze tijd van e-publishing.

De Universiteitsbibliotheek Leiden geeft haar mooiste stukken te leen, maar ook de Koninklijke Bibliotheek, de Universiteitsbibliotheek Amsterdam, het Regionaal Archief Leiden en verschillende buitenlandse bibliotheken en musea.

De tentoonstelling is samengesteld door De Lakenhal en de Leidse Universiteit (prof.dr. Paul Hoftijzer, dr. Berry Dongelmans), de Leidse Universiteitsbibliotheek (dr. André Bouwman) en de Koninklijke Bibliotheek (drs. Ed van der Vlist) te Den Haag. Zij zijn ook verantwoordelijk voor de publicatie *Stad van boeken. Handschrift en druk in Leiden, 1260–2000*, ruim 400 pagina's en 350 illustraties, uitgegeven door Primavera Pers & Uitgeverij Ginkgo te Leiden en verkrijgbaar in de museumwinkel (zie de bespreking elders in deze nieuwsbrief).

Stedelijk Museum De Lakenhal, Oude Singel 28-32, 2312 RA Leiden

Dinsdag t/m vrijdag 10.00 - 17.00 uur, zaterdag, zondag, feestdag 12.00 tot 17.00 uur

In de ban van boeken

Op het einde van het Ancien Regime waren vele handschriften en drukken uit tal van bibliotheken op de dool. Het boekenbezit van de opgeheven kloosters en abdijen raakte in korte tijd verspreid. Het massale boekenaanbod dat zo op de markt kwam, bood de negentiende-eeuwse bibliofielen de kans om prachtige privé-verzamelingen op te bouwen. Na hun dood kwamen de collecties – al dan niet rechtstreeks – terecht in de nieuwe instellingen van het jonge België, vooral in de pas opgerichte nationale bibliotheek.

Met deze tentoonstelling wil de Koninklijke Bibliotheek van België haar pioniersperiode belichten. Twintig verzamelaars en hun collecties zullen aan het publiek worden voorgesteld. De encyclopedische bibliotheek van Karel van Hulthem en de gespecialiseerde natuurkundige verzameling van Johann Müller.

Boeken als verzamelobject bij Thomas Phillipps ('I wish to have one copy of every book in the world') en boeken als studiemateriaal bij filoloog Jan Frans Willems. Middeleeuwse handschriften uit het bezit van Richard Heber en incunabelen verzameld door François Xavier Borluut de Noortdonck... Hoewel zeer divers in achtergrond, interesses en opvattingen, waren deze verzamelaars allen in de ban van boeken en hebben zij onmiskenbaar hun stempel gedrukt op het patrimonium van de Koninklijke Bibliotheek.

Koninklijke Bibliotheek van België, ingang Gutenberg, Nassaukapel

Van 1 februari tot 23 augustus 2008, maandag tot zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur

Gratis toegang en bezoekersgids; tentoonstellingscatalogus: € 40

Info : www.kbr.be

COLOFON

Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Stichting Drukwerk in de Marge.

Voorzitter: Bubb Kuiper, bubbkuiper@netaffairs.nl

Secretaris: Marja Scholtens, Hugo de Grootstraat 238, 2613 VB Delft, scholtensklaproos@hetnet.nl

Penningmeester: Frans den Breejen, Korte Vleerstraat 8, 2513 VM Den Haag, frans@drukwerkindemarge.com

Nieuwe leden/adreswijzigingen graag doorgeven aan de penningmeester.

Nieuwsbrieven verschijnen 4 maal per jaar, begin januari, april, juli en oktober. Kopij voor de nieuwsbrief dient uiterlijk halverwege de voorafgaande maand binnen te zijn.

Bijdragen liefst per e-mail naar nieuwsbrief@drukwerkindemarge.com, of per post naar Nieuwsbrief Stichting Drukwerk in de Marge, Herengracht 51, 1015 BC Amsterdam (op cd of op papier getypt, zo niet in elk geval duidelijk geschreven).

Redactie: Alex Barbaix, Sander Pinkse